

O notranjem in zunanjem uradnem jeziku pri sodiščih, zlasti interpretacija §-a 13. obč. sodn. reda.

V zbirki »Grundriss des österr. Rechts in systematischer Bearbeitung« je leta 1909 izšlo že drugo delo o avstrijskem civilno-pravdnem pravu in sicer: »Grundriss des Zivilprozessrechts. Von Dr. Emil Schrutka Edlem von Rechtenstamm, Professor der Rechte in Wien, Leipzig, Duncker & Humblot, 1909.« Prvo delo o tem je bil izdal prof. dr. Ullmann (že mrtev). Schrutkovo delo je obsežnejše in se precej razlikuje od Ullmannovega.

V XI. zvezku »Pravnika« iz leta 1910, ki ga izdaja češka »Právnícká jednota« v Pragi, razpravlja o tem Schrutkovem delu docent praške češke univerze Hora. Za nas je posebno zanimivo, kar pravi kritik o onem delu te knjige, kjer je govor o »p o s l o v n e m jeziku s o d i š č.«.

Povod, da se je prof. Schrutka dotaknil tudi tega važnega vprašanja, pravi kritik, je bilo gotovo t. zv. jezikovno vprašanje. Toda po njegovem mnenju je pisatelj preveč pristranski, kar mu ni v čast, dasi je sicer zaslužen in znan učenjak. Kritik izvaja to svojo trditev približno tako-le:

Pisatelj razlikuje najprvo notranji uradni jezik in korespondenčni uradni jezik, dalje pa tudi jezik zunanje službe.

Kar se tiče notranjega uradnega jezika trdi docela kategorično, brez natančnejšega utemeljevanja, da se člen 19. drž. osnovnih zakonov nanj sploh ne nanaša, tako da baje določba o enakopravnosti vseh v deželi navadnih jezikov sploh ne veže eksekutive pri določanju notranjega uradnega jezika. Ta tako važna trditev, ki se nikakor ne more opirati na besedilo člena 19. ter se protivi razvoju celega onega, čisto samovoljno iznajdenega pojma t. zv. notranjega uradnega jezika (gl. min. odloke Krausove z dne 23. maja 1852, št. 11.815 in 8103, ki niti niso bili pravilno razglašeni), bi pač zaslužila, da se preišče in utemelji natančneje in globokeje. Ta trditev je in ostane gola, nedokazana brez vrednosti, ki jo morebiti lahko širijo pol. dnevniki, nikakor pa bi se ne smela navajati pod okriljem znanstvene resnice v znanstvenem spisu.

Še mučnejši vtisk pa napravi nadaljna pisateljeva trditev in njeno utemeljevanje, namreč, da »je treba za notranji uradni jezik vobče smatrati nemščino.« To »resnico« utemeljuje pisatelj s tem, da je v principu pred vsem (»vor allem«) izražena za najvišje sodišče v §-u 27 njegovega statuta, in k temu takoj dodaje nadaljno trditev, da ta princip velja tudi za višja deželna sodišča (z gotovimi izjemami, ki jih tudi imenuje, n. pr. za višje deželno sodišče v Pragi zaradi naredeb ministra Pražáka). Zato torej, ker je pri najvišjem sodišču notranji uradni jezik nemščina, velja to tudi za višja deželna sodišča, čeravno je bil statut, ki se nanj opira pisatelj, izdan samo za najvišje sodišče, nikakor pa ne za višja deželna sodišča! Če je že avtor našel za svoj nazor, kolikor se tiče najvišjega sodišča, opore v §-u 27 njegovega statuta, zakaj ni take opore v zakonitih predpisih iskal tudi za svoje mnenje, kolikor se tiče višjih deželnih sodišč in če jo je iskal, pa je ni našel — (oziroma je ni mogel najti, ker takih zakonitih predpisov sploh ni) — zakaj skuša braniti t. zv. notranji uradni jezik s tako naravnost vratolomno argumentacijo, s katero samo škoduje svojemu imenu v znanstvenem svetu?

In kaj naj velja za sodišča prve instance, tudi za okrajna sodišča, katerih pisatelj v odstavku o takozvanem notranjem uradnem jeziku sploh ne omenja? Ali naj tudi tu odločuje § 27 statuta za najvišje sodišče? Dolžnost znanstvenega pisatelja je, ako se loti rešitve kakega vprašanja, da upošteva in nepristransko presodi tudi to, kar se navaja z druge strani. Schrutka pa je na to dolžnost čisto pozabil ter poslušal samo nemški zvon.

Dr. Jos. Herold je napisal razpravo »O češkem uradnem jeziku,« v kateri prav podrobno, samozavestno in objektivno razpravlja o tem vprašanju ter navaja celo vrsto zgodovinskih virov. Izšla je ta razprava že 1908 in v nemškem jeziku januarja 1909 — Schrutkov spis je izšel koncem leta 1909, torej bi jo pisatelj lahko čital ter vsaj skušal Heroldove trditve ovreči, toda, kakor vidimo, jo je prezrl čisto.

Prav tako neznanstveno je pisatelj obdelal poglavje o t. zv. z u n a n j e m u r a d n e m j e z i k u. Čisto po vzoru (češko) - nemških sodnikov dokazuje, da besede § 13 obč. sod. reda »der landesüblichen Sprache« pomenjajo samo to, kar »der gerichtsublichen Sprache« ter se pri tem sklicuje na § 14 zapadnogališkega sodnega reda in njega italijanskega prevoda. Ne ozira se pa pri tem prav

nič na to, kar o §-u 14 zapadnogališkega sod. reda pravi Rohanov spis »Die Judikatur des O. G. H. in der Sprachenfrage der §§ 13 A. G. O. und 14 W. G. O. (1898)«. Ničesar tudi ne ve o zakonu z dne 25. maja 1885, drž. zak. 76, ki ravno § 14 zapadnogališkega sod. reda avtentično interpretuje v tem zmislu, da besede »der im Lande beim Gerichte üblichen Sprache« pomenjajo toliko, kakor »einer der landesüblichen Sprachen«, ter s tem popolnoma ometa edino oporo za mnenje, da je »landesüblich« samo toliko, kakor »gerichtsüblich«.

Tudi dvorni dekret od 22. decembra 1835, št. 109 zb. pr. z., na katerega se Schrutka sklicuje v dokaz, da avstrijsko zakonodajstvo razlikuje izraze »Landessprachen und landesübliche Sprachen«, dokazuje jasno ravno nasprotno onemu, kar trdi pisatelj, češ, da beseda v §-u 13 obč. s. r. »landesüblich« pomeni samo to, kar »gerichtsüblich«. — Kajti prav zato, ker ni, da bi »eine der Landessprachen« morala biti vedno tudi »Gerichtssprache«, je pa vzlic temu in ostane »eine der landesüblichen Sprachen« (§ 13 o. s. r.), postavlja cit. dvor. dekret — popolnem soglašajoč s principom §-a 13 o. s. r., — v spornem in nespornem postopanju listine, spisane »in einer der Landessprachen« (ki ni obenem jezik tega ali onega sodišča) v eno vrsto z listinami, spisanimi »in der Gerichtssprache«. Ni torej res, kakor trdi pisatelj, da ta dvor. dekret dokazuje, »dass unsere Gesetzgebung die Ausdrücke Landessprache und landesübliche wohl unterscheidet«. Kajti tu je govor o »Gerichtssprache« in o »einer der Landessprachen« in postavljata se oba jezika čisto v eno vrsto, ne zato, ker je samo sodni jezik »landesüblich« (kar trdi pisatelj), temveč samo zato, ker je v zmislu §-a 13. o. s. reda treba oba smatrati za »landesüblich«.

Ko bi se bil prof. Schrutka potrudil ter gori citirani dekret preštudiral objektivno in nepristransko, kakor je dolžnost znanstvenika, bi bil prišel do čisto drugega zaključka. Jedro citiranega dvor. dekreta je ta-le misel: ako je v deželi kako narečje sodni jezik (Gerichtssprache), je to jasen dokaz za to, da je ta jezik »landesüblich«; isto pa velja o vsakem drugem jeziku te dežele (Landessprache), četudi ta jezik pri tem ali onem sodišču (v isti deželi) ni bil v rabi (Gerichtssprache). Torej: popolna enakovrednost listin, spisanih v tem deželnem jeziku, — z listinami, spisanimi v jeziku tega ali onega sodišča v spornem in nespornem postopanju. Iz tega izhaja: ali cit. dvor. dekret v polnem obsegu soglaša s principom §-a 13

o. s. reda in je torej čisto izključeno, da bi beseda §-a 13 o. s. r. »landesüblich« mogla pomeniti samo to, kar »gerichtsüblich«, — ali pa postavlja cit. dvor. dekret »Gerichtssprache« čisto v isto vrsto z onim jezikom, ki ni pri sodišču navaden (»oder einer der Landessprachen«); ali tudi (»posito sed non consess«) se v §-u 13 o. s. r. rabiyo besede »landesüblich« samo v zmislu »gerichtsüblich«. Če je poslednje, potem pa se je prav ta princip v cit. dvor. dekretu prelomil na korist dežel. jezikov, ki niso »gerichtsüblich«, ter popolnem opustil, kolikor se tiče listin, ki so vendar v takratnem pismenem postopanju igrale najvažnejšo vlogo. Sicer pa, naj bi se že bil pisatelj odločil za to ali ono alternativo: toliko je gotovo, da bi ne mogel trditi, da je iz cit. dvor. dekreta jasno, »dass landesüblich soviel wie gerichtsüblich heisst«.

To ni razvidno niti iz dvor. dekreta z dne 30. novembra 1787, št. 750 zb. pr. z., na katerega se pisatelj sklicuje. Ta dekret namreč kara, da se v češkem kraljestvu postavljajo uradom predstojniki, ki niso zmožni niti deželnega jezika (sc. češkega), ki se rabi v njih okrožju. Kako drugače bi se moral ali mogel glasiti ta dekret, ko bi hotel preprečiti, da bi se k uradu ne postavljali uradniki, ki ne razumejo jezika svojega okraja, in kako more ta dekret pisatelju služiti za »argument«, da pomenja »landesüblich« samo toliko, kakor »gerichtsüblich« — to je uganka.

Tudi k §-u 13 not. reda je segel Schrutka po tak »argument«! In kaj dokazuje ta paragraf? Samo toliko, da more biti v kaki deželi deželni jezik tudi jezik, ki ni v okrožju notarja v navadi (üblich), in nič več! Ta paragraf not. reda torej pozna pisatelj, ni si pa sicer ogledal notarskega reda, ki razlikuje docela jasno jezike, ki so »v navadi v okrožju uradnega sedeža notarjevega« in jezike, ki so »v navadi v deželi«. Takoj prednji § 12 not. reda pravi v odstavku 1.: »Dem ernannten Notare ist, wenn in dem Sprengel seines Amtssitzes mehrere Sprachen üblich sind . . . , die Bestätigung . . . zu erteilen«; drugi odstavek pa takoj piše dalje: »Sind in dem Lande, wo sich der Amtssitz des Notars befindet, mehrere Sprachen üblich, so kann . . . « To je pisatelj vse prezrl in trdi enostavno, da tudi iz not. reda »sich ergibt, dass landesüblich soviel wie (sc. nur) gerichtsüblich heisst«. Prav iz §-a 12 not. reda izhaja jasno, da zakon razlikuje prvič: deželne jezike, ki so »v navadi v okrožju notarjevega uradnega sedeža« (landes- und im Sprengel...

üblich), drugič: take deželne jezike, ki so sicer »v navadi v deželi tega notarjevega sedeža«, nikakor pa »niso v navadi v okrožju tega sedeža« (landes-, aber nicht im Sprengel üblich). In vendar se tudi iz tega paragrafa resno skuša dokazati, da baje njegove besede »im Lande üblich« ne pomenijo isto, kakor »landesüblich«, temveč, da se vprašanje, je li ta ali oni deželni jezik »landesüblich« ravna samo po tem, če je ta jezik tudi v tem ali onem okrožju (okraju) v navadi. Skusimo po tej »r a z l a g i« § 12 not. r. popraviti, pa dobimo to-le: »nur die im Sprengel des Amtssitzes eines Notars üblichen Sprachen sind landesüblich (I. odst.), die im Lande (aber nicht in Sprengel), wo sich der Amtssitz des Notars befindet, üblichen Sprachen. sind nicht landesüblich (II. odst.)« To razumi, kdor more!?

Sicer pa principijalno ni dopustno iskati v predpisih notarskega reda predpisov za sodno postopanje. Saj je značaj in namen obeh naprav v p r i n c i p u popolnoma različen. Notar nima od države ničesar, kakor t.zv. »javno zaupanje«. Država prepušča skrb za preživljanje popolnoma njemu; njegovo delovanje ni omejeno samo predmetno (§-a 1, 5 not. reda) temveč tudi krajevno (§ 31 not. reda). Stranka, kateri notar ne bi mogel ali hotel ugoditi iz jezikovnih vzrokov, se more takoj brez ovir obrniti na drugega notarja; ni torej nikdo vezan na gotovega notarja. Ako pripušča zakon notarja tudi k funkcijam t. zv. sodnega komisarja, je treba uvaževati prvič, da se godi za večino notarjev samo fakultativno, drugič pa, da je sodno komisarstvo za vsakega notarja materialno manjšega pomena, ker bi iz tega mogel pokriti komaj režijske izdatke. To torej, da se notarju lahko poveri sodno komisarstvo, še ne daje državi pravice, zahtevati od notarjev kaj posebnega v jezikovnem pogledu. Zato je razumljivo, da se notarski red, kar zadeva notarske candidature, more zadovoljiti z znanjem onega deželnega jezika, ki ga ravno potrebujejo za mesta, za katera se potegujejo. Pri tem pa niti ne zahteva za ona okrožja, koder je v rabi več jezikov, izkaza o znanju vseh teh jezikov, temveč daje notarju na prosto voljo, hoče li doseči pravico — (seveda če dokaže znanje dotičnih jezikov) — za izdajanje notarskih listin v več jezikih, kakor v vseh, ki so navadni v njegovem okrožju (§ 12, 1. odst.) ali celo v jezikih, ki niso sicer v navadi v okrožju njegovega uradnega sedeža, pač pa v deželi, v kateri se nahaja ta sedež (§ 12, 2. odst.). Razmerje med sodišči in notarijatom je torej tako, da nikakor ne kaže vmešavati jezikovnih pred-

pisov notarskega reda v jezikovno vprašanje sodišč. Čisto nedopustno pa je zlasti, iz predpisov o jezikovni kvalifikaciji notarjev in iz tega, da morejo biti sodni komisariji, kaj sklepati za jezikovno vprašanje pri sodiščih.

Od vseh pisateljevih »argumentov« za trditev, da znači »landesüblich« samo toliko, kakor »gerichtsüblich«, preostaja samo še § 4, odst. 3 patenta iz leta 1854. Pa tudi iz tega paragrafa še ne izhaja da je pisateljeva trditev upravičena. Iz besed »Schriftliche Gesuche müssen in einer der bei Gericht üblichen Sprachen geschrieben . . . sein,« bi se dalo kvečjemu sklepati, da v nespornem postopanju ni možno podajati pismenih vlog v jeziku, ki pri sodišču ni v navadi, nikakor pa, da misli § 13 o. s. r., ko govori o »v deželi navadnih jezikih,« samo jezik, ki je »pri sodišču v navadi«. Če se pa bližje preiskuje § 4. pat. 1854., se more dokazati, da niti ta paragraf, ko govori o »einer der bei Gericht üblichen Sprachen,« ne misli pri tem samo jezika, ki je pri tem ali onem sodišču v navadi.

Treba je pomisliti, da je v dobi, ko je bil ta patent izdan, bil v veljavi § 13. o. s. r., kakor tudi gori cit. dvor. dekret od 22. decembra 1835 zb. pr. z. št. 109. Takrat ni nikdo dvomil o tem, kaj pomeni beseda »landesüblich«. Ako bi torej § 4. pat. 1854. hotel res uvesti kaj novega, bi to gotovo jasno izrekel. V tisti dobi je veljalo pri sodiščih tole jezikovno načelo: Vsak jezik, ki je bil v deželi v navadi, se je moral pripustiti pri vseh sodiščih te zemlje; v širšem pojmu »landesüblich« je bil torej obenem ožji pojem »gerichtsüblich« in je tako vse bilo »gerichtsüblich«, kar je bilo »landesüblich«. Na drugi strani zopet bi ne bil mogel noben jezik, ki ni bil »landesüblich« postati »gerichtsüblich«. Iz tega je jasno, da je takrat bilo »landesüblich« isto, kar »gerichtsüblich«, in tudi narobe. V tem zmislu torej soglašam s pisateljem, ako trdi, da »landesüblich heisst soviel wie gerichtsüblich«. Seveda je glavni razložek v tem, ko on trdi, da »landesüblich« pomeni samo toliko, kakor »gerichtsüblich«, dočim mi trdimo, da je »landesüblich« tudi to, kar je v tej ali oni deželi v navadi, nikakor pa samo to, kar je v navadi v tem ali onem kraju. Z drugimi besedami: mi trdimo, da je gotovi sodni okraj v gotovi deželi, pisatelj pa trdi, da gotov okraj (da celó občina) tvori sam zase deželo!

Toda, kakor rečeno, v l. 1854. o takih »konstrukcijah« še niso imeli niti pojma. Zato je tudi treba § 4. pat. 1854. razlagati samo z

ozirom na tedanje stanje jezikovnega vprašanja, po katerem besede »einer der bei Gericht (torej pri sodiščih sploh, ne samo pri tem ali onem sodišču) — üblichen Sprachen«, ne morejo pomeniti nič drugega, kakor besede §-a 13. o. s. r. »der landesüblichen Sprache« in besede dvor. dekreta 1835 »Gerichtssprache oder eine der Landessprachen« — —.

Ta izvajanja češkega znanstvenika so ravno tako važna tudi za jezikovne razmere na Slovenskem ter so vredna, da jih vsak slovenski jurist - praktik dobro prouči ter se po njih ravna, ne pa po prisiljenih nemških komentarjih.

E. K.

Še en pot: „Nekateri slovenski pravniški¹⁾ izrazi“.

Priobčil Upravda.

Kolikor sem mogel pregledati iz svojega zakotja, se je drju. Volčiču vendar nekoliko volja izpolnila: k zgoraj naslovljeni razpravi²⁾ sta se odzvala — dva jezikoslovca, Verax v »Ljubljanskem Zvonu« (št. 4. t. l.) in dr. Jos. Tominšek v »Planinskem Vestniku« (št. 5. t. l.).

Ne dvomim, da treba visoko ceniti tudi »drugačno« mnenje jezikoslovcev, ako se opira na stvarne razloge; ker se mi pa vidi, da razlogi rečenih dveh jezikoslovcev niso podprti dovolj, naj tudi jaz, priprost pravnik, ki ne umem toliko jezikovnih korenin in debel, povem svoje prigovore proti istima ocenjevalcema, saj: da se resnica prav spozna, treba čuti oba zvona!

Pred vsem moramo po resnici ugotoviti, da Volčičev sestavek govori le o pravniških, bolje, pravnih izrazih, to je onih strokovnih izrazih, ki naj jih rabi pravnik, da točno označi pravna razmerja in ustanovila, o katerih mora razpravljati. V vsaki stroki treba rabiti določene besede, da se z njimi kratko in točno pove, kar se hoče reči v njenem področju. Črevljar pravi, da napravi »zbite« črevlje,

¹⁾ Bolje bi bilo pravni izrazi, ker niso samo za pravnike, ampak pravne stvari sploh.

²⁾ V št. 11 in 12 »Slov. Pravnika« l. 1910. in v posebnem natisu.